

غدیر و آینده جهان اسلام

اصغر منتظرالقائم^۱

محمد جزینی^۲

چکیده

غدیر واقعه‌ای است در تاریخ اسلام که مسیر و راه را برای آینده جهانیان تا قیامت روشن و آشکار نموده است. این واقعه بدست مبارک حضرت خاتم الانبیاء محمد بن عبدالله (ص) و بدستور خداوند متعال انجام گرفت که پس از وفات پیامبر اسلام مسلمانان دچار گمراهی و ضلالت نشوند و مسیر هدایت را گم نکنند. با انجام این مأموریت الهی توسط پیامبر (ص) و مشخص و معرفی کردن حضرت علی بن ابیطالب (ع) به عنوان جانشین و مولای مسلمانان، دین کامل و نعمت بر جهانیان تمام گشت و مسیر هدایت برای بشریت تا ابدیت روشن گردید. زیرا این واقعه راهبردی برای رهبری الهی و نظام اوصیاء الهی بود که از آغاز تا انجام تاریخ تداوم دارد و خط اتصال انسان در طول تاریخ به رهبری انبیاء و اوصیاء خواهد بود. این مقاله با هدف تبیین مسیر هدایت بشریت در واقعه غدیر با استناد به قرآن، نهج البلاغه و منابع تاریخی به روش تحقیقی تحلیلی انجام می‌گیرد.

کلید واژگان: رسول الله (ص)، علی (ع)، غدیر، جهان اسلام، فریضی

پرتال جامع علوم انسانی

^۱ . دانشیار گروه تاریخ دانشگاه اصفهان.

^۲ . دانشجو شیعه شناسی کارشناسی ارشد دانشگاه اصفهان.

مقدمه

پیامبر اکرم (ص) دعوت مبارکش با معرفی وصی و جانشین خود همراه گشت و ندای (الیوم اکملت لکم دینکم) در غدیر سر داده شد. از این رو، حاملان نور نبوت برای تحقق اهداف عظیم بعثت و تکمیل آن منصوص و منصوب شدند تا چراغ فروزان معرفت بشری باشند، چرا که امامت در مکتب اهل بیت (ع) تداوم رسالت و از نظر شأن و رتبت، بالاتر از مقام نبوت است، اگر چه هوی پرستی و دنیا طلبی، عده‌ای را بر آن داشت تا خاندان رسالت را از حاکمیت سیاسی اسلام به دور دارند. با این حال با تمام فرازها و فرودهای روزگار، امامت سیر ربانی خود را ادامه داد و امامان هر یک در زمان حیات با برکت خود، بر حسب شرایط اجتماعی، کوشش و همتی تمام برای برافراشته نگاه داشتن میراث نبوی به عمل آوردند. بر ارباب معرفت پوشیده نیست که امامت، ادامه رسالت و این رکن عظیم، عامل بیداری و جهش مسلمانان پس از رحلت رسول الله (ص) و زمینه ساز فرهنگ و تمدن غنی اسلامی بوده است.

دین اسلام به عنوان آخرین دین و کامل‌ترین دین جاویدان الهی برای بشریت می‌باشد هرآنچه نیاز بشر است خداوند به وسیله آخرین ذخیره خود حضرت محمد بن عبدالله (ص) فرستاد تا بدان وسیله بشریت راهنمایی و مسیر هدایت و کمال را طی نماید. غدیر ظهور پیدا کرد تا دین به اتمام و کمال برسد و دیگری چیزی باقی نمانده باشد، اگر غدیر نبود اتمام نعمت و اکمال دین محقق نمی‌شد. علی علیه السلام در این باره چنین می‌فرماید: خداوند با ولایت من دین این امت را، کامل نمود و نعمت‌ها را بر آنان تمام کرد، و اسلامشان را مورد رضایت قرار داد و هنگامی که در یوم الولاية (روز غدیر) به پیامبر (ص) فرمود: یا محمد، به مردم خبرده که امروز دینشان را کامل کردم و نعمت را بر آنان تمام نمودم و اسلام را به عنوان دینشان راضی شدم (صدوق، 1403ق ج ۲؛ ۴۲). همچنین می-

فرماید: منصوب کردن آن حضرت مرا در غدیر، که به امر خدای تبارک و تعالی ولایت را از جانب او برایم اقامه نمود. (سلیم بن قیس، 1377ش)

از زمانی که پیامبر (ص) آهنگ سفر حج نمودند (حجه الوداع) دو مطلب و موضوع مهم بود که می‌خواستند برای مردم و مسلمانان تبیین کنند، یکی اعمال حج که خود پیامبر به مردم آموزش دهند و دیگر موضوع مهم ولایت و امامت و جانشین خود برای مسلمانان و تکمیل کردن رسالت خود که از سوی خداوند به او ابلاغ گردیده بود.

بیان این موضوع خود بیانگر ظرافت و دقت می‌باشد که رسول الله (ص) به فکر آینده اسلام و مسلمانان بود و با انجام این رسالت و مأموریت خود ضمن اینکه رسالت الهی خود را تکمیل نمودند رضایت و خشنودی خداوند را هم به دنبال دارد. اگرچه این مأموریت از ابتدای بعثت به هر مناسبتی در بیانات رسول الله (ص) یادآوری و تکرار می‌گردید. مستندات قرآنی و روایی متعددی در دوران رسالت پربرت پیامبر اسلام وجود دارد که ولایت علی بن ابیطالب و جانشینی او را بیان می‌کند، و اقع غدیر یک مرور از همه این وقایع و جریاناتی است که در طول مدت بیست و سه سال رسالت پیامبر (ص) به وقوع پیوسته است و این یادآوری و تذکر در غدیر اتمام حجت رسول خدا (ص) به مسلمانان است تا درباره رهبری الهی آینده جهان اسلام چار فراموشی نشوند.

خطبه غدیر بیانگریک یادآوری و تجدید خاطره می‌باشد که رسول الله در اواخر عمر خود در اجتماع مسلمانان در غدیر خم در اجتماع سه روزه انجام می‌دهند تا ضمن اینکه حاضرین موارد گذشته را به یاد آورند آیندگان تا ابدیت نیز راه هدایت و روشن را همواره در پیش روی خود داشته باشند و ضمن اتمام حجت، دیگر عذری کوتاهی و قصور خود نداشته باشند بنابراین غدیر راه را برای ابدیت برای بشریت آشکار و روشن کرده است و با معرفی امامان دوازده گانه به عنوان

پیشوایان و جانشینان رسول الله مسیر هدایت را برای همگان و نسلهای آینده تبیین نمودند.

آینده نگری رسول الله (ص) باعث گردیده که ویژگی‌ها و مشخصات اوصیاء الهی را حتی با عنوان نام آنها برای مردم آشکار معرفی نماید.

آینده نگری پیامبر (ص) بود که جشن غدیر را طی مراسم سه روز اجراء نمودند تا اینکه جمعیت یکصد و بیست هزار نفری بتواند به خوبی با ولی خدا، وصی و جانشین رسول الله (ص) بیعت و دیدار رو در رو و چهره به چهره نمایند. همچنین نحوه‌ی سخنرانی در منبر غدیر طوری طراحی گردیده بود که پیامبر بتواند عموم حاضرین را مورد خطاب قرار دهند و مطالب را به گوش آنان برساند. غدیر در کلام علی علیه السلام معجونی است از آزمایش الهی و کمال دین و تمام نعمت و رضایت پروردگار و اتمام حجت کامل و اراده خداوند غدیر یوم الولاية غدیریان است که خداوند آنان را بدین نعمت اختصاص داده است.

غدیر، آزمایش بزرگ الهی بود، غدیر صحنه غربال گری مسلمانان بود غدیر مظهر کلام پیامبر (ص) شد که فرمود: لولا انت یا علی لم يعرف المومنون بعدی (ای علی، اگر تو نبودی مومنان بعد از من شناخته نمی شدند).

امتحان بزرگ الهی بود تا مردم باطن خود را آشکار کنند و با قرارگرفتن در معرض انتخاب غدیر و سقیفه امتحان شوند. امیرالمومنین این امتحان را چنین بیان می کنند: خداوند تعالی به وسیله من بندگان را آزمایش فرمود... و مرا به وصایت پیامبر اختصاص داد به خلافت او در امتش برگزید... پیامبر در غدیر فرمودند:

من كنت مولاء فعلي مولاه ، اللهم وال من و الاء و عاد من عاداه (کلینی، ۱۳۸۸ق ج ۸، ۲۷) پس اساس ولایت من ولایت الهی است، و عداوت بامن برابر دشمنی با خداست.

امامت و جانشینی در قرآن

برای ادامه مسیر رسالت نیاز به امامت است که همان شرایط و ویژگی‌ها نبی و پیامبر را داشته باشد. این شرایط و شایستگی‌ها را خداوند در آیاتی از قرآن بیان فرمودند:

انما وليکم الله و رسوله و الذین امنوا الذین یقیمون الصلوه و یوتون الزکوه و هم راکعون (مائده ۵۵)

صاحب اختیار و سرپرست شما تنها خداست و پیامبر او و آنان که ایمان آورده‌اند، همان که نماز را بر پا می‌دارند و در حال رکوع زکات می‌دهند. مفسران شیعه و سنی گفته‌اند: این آیه در شأن علی بن ابی طالب (ع) نازل شده است و روایات فراوانی نیز در کتابهای تفسیری خود آورده‌اند که بر این مسأله دلالت می‌کند. (طبری، ج ۴، ۶۲۹) خداوند در این آیه صریحاً و آشکارا عنوان نمودند که صاحب اختیار و سرپرست شما خداوند است و پیامبر او یعنی جایگاه و مقام ولایتی انسان آنقدر بالا می‌باشد که هرکسی نمی‌تواند بر انسان ولایت داشته باشد. اگر کسی بنا باشد که این سرپرستی را به عهده بگیرد، باید در رده پیامبر(ص) باشد و از هر لحاظ به این جایگاه و مقام نزدیک باشد. پس هرکسی نمی‌تواند این جایگاه و مسولیت را اختیار کند. خداوند ویژگی‌های کسی که می‌تواند این جایگاه را در اختیار گیرد عنوان نموده است و بنا به تفسیر مفسران قرآن آن شخص معرفی و معین گردیده مصادیق بیان شده کاملاً واضح و گویا است که چه شخصی مورد نظر آیه قرآن است یا ایها الذین امنوا اتقوا الله و کونوا مع الصادقین (توبه ۱۱۹) ای کسانی که ایمان آورده‌اید از خدا پروا کنید، و با راستگویان باشید در اینکه راستگویان چه کسانی هستند، در آیات متعدد قرآن، مثل آیه ۱۱۷ سوره بقره و آیه ۱۵ سوره حجرات به آنان اشاره شده است. از جمله نشانه‌های راستگویان، ایمان به خدا و فرمانبرداری و تعهد خالصانه او و

پایداری و جهاد در راه دین است براساس آیه فوق مسلمانان وظیفه دارند در هر زمان با راستگویان همراه باشند. مفسران شیعه و سنی کامل ترین مصداق راستگویان را علی بن ابی طالب (ع) می دانند و برآن اند که آیه راستگویان نیز درباره او نازل شده است.

(سیوطی، ۱۴۱۴ق، ج ۱، ۴۱۴؛ شبلنجی، ۱۴۰۵ق، ۱۲۰) آیه مذکور به طور مطلق و بدون هیچ قید و شرطی به همراه بودن با علی (ع) دستور می دهد، آیه بر عصمت آن حضرت دلالت دارد علاوه بر آیه فوق آیات فراوان دیگری نیز وجود دارد که به عصمت و امامت یا برتری علی (ع) دلالت دارد مثل آیات «ذو القربی، مباحله، ليله المبيت، هل اتی و ...»

یا ایها الذین امنوا اطیعوا الله و اطیعوا الرسول و اولی الامر منکم (نساء، ۵۹). ای کسانی که ایمان آورده اید خدا را اطاعت کنید و اطاعت کنید رسول خدا و کارداران خود را- که خدا و رسول معیار ولایت آنان را معین کرده فرمان ببرید. خداوند متعال در این آیه به اطاعت بی قید و شرط اولی الامر امر فرموده است و این از یک سو معصومیت و از سوی دیگر واجب بودن اطاعت از او لوالامر را در کنار خدا و رسول (ص) بیان می کند.

مستندات روایی

علاوه بر آیات قرآن برای ویژگی های علی (ع) به مقام ولایت و جانشینی پیامبر (ص) به روایاتی که مبنی فضیلت های آن حضرت است می توان اشاره کرد:

- ۱- تربیت علی (ع) در خانه پیامبر (ص)
- ۲- سبقت در اسلام آوردن
- ۳- حدیث یوم الدار (سبقت در آشکار کردن اسلام).
- ۴- عقد اخوت (برادری) پیش از هجرت و پس از هجرت.
- ۵- ليله المبيت.

۶- پیشگامی علی (ع) در جنگهای (بدر، احد، خندق و...).

۷- حدیث سدوا الابواب

۸- حدیث مشهور لافتی الاعلی لا سیف الاذوالفقار

۹- حدیث مشهور ضربه علی (ع) در خندق

۱۰- حدیث طیر

۱۱- حدیث رایت (در غزوه خیبر).

۱۲- حدیث منزلت (در غزوه تبوک).

۱۳- حدیث نجوا (در غزوه طائف).

۱۴- حدیث خاصف النعل (در غزوه طائف).

۱۵- حدیث نفس (در اعلام سوره براءت)

۱۶- حدیث غدیر

۱۷- حدیث قضاوت در یمن

۱۸- حدیث ولایت (خضری، ۱۳۸۵ش، ۴۵)

حضرت علی علیه السلام در دامان پیامبر اکرم (ص) بزرگ شد، اولین مسلمان بود در طی سالهای بعثت و هجرت زحمات طاقت فرسایی را متحمل گردید. از نظر فضائل و مکارم اخلاق نزدیکترین فرد به پیامبر (ص) و بعد از پیامبر (ص) عالم‌ترین افراد بود، چنانکه ابن ابی الحدید در شرح خطبه ۸۴ نهج البلاغه گفته است: مهم‌ترین معارف الهی مثل توحید، عدل و ... از علی آموخته شده است در حالی که این معارف در کلمات هیچ صحابی پیدا نشده و آنان نیز عالم به چنین معارفی نبودند این از بالاترین فضائل علی (ع) پیش من است (ابن ابی الحدید، ۱۳۷۸ق ج ۶، ۳۴۶).

بدین سبب علی (ع) شایسته‌ترین فرد برای مقام خلافت و جانشینی رسول الله (ص) بود. چنانکه این مطلب از بیانات حضرتش آشکار است که فرمود: من

حقی را که از آنم بود خواستم و شما نمی گذارید و مرا از رسیدن بدان باز می دارید. (نهج البلاغه، خطبه ۱۷۲، ۱۷۸) بنا به استناد و آیه قرآن که پیامبر از خود سخن نمی گوید، روایات و آیاتی که اشاره شد بیانگر صفات و ویژگی های است که جانشین رسول الله و رهبری جامعه باید داشته باشد تا بتواند همان اهداف و مسیری که خداوند و پیامبرش تدوین نموده اند ادامه دهد و مسلمانان را راهنمایی و زمینه رشد و کمال آنها را فراهم نماید این اشارات در دوران رسالت پیامبر به مناسبت هایی عنوان و حضرت علی به مردم معرفی می شد تا مردم آمادگی لازم را جهت تبعیت و پذیرش امامت ایشان را داشته باشند اینها همه بیانگر آینده نگری پیامبر (ص) بود: که از هر لحظه و در هر موقعیتی بهترین استفاده را می کردند تا در آینده ابهامی برای مسلمانان وجود نداشته باشد و سخنی نگفته نباشد که پیامبر بیان نکرده باشد.

اهداف بلند اسلام

معاشر الناس انه آخر مقام هذا المشهد فاسمعوا و اطعوا و انقادوا الامر ربکم.... (نقوی، ۱۶۰، ۱۳۷۴) ای گروه مردم این آخرین باری است که در چنین اجتماعی به پا می ایستم، پس بشنوید و اطاعت کنید و در مقابل امر پروردگارتان سرتسلیم فرود آورید، چرا که خداوند عزوجل صاحب اختیار شما و معبود شما است، و بعد از خداوند رسولش و پیامبرش که شما را مخاطب قرار داده و بعد از من علی صاحب اختیار شما و امام شما به امر خداوند است، و بعد از او امامت در نسل من از فرزندان اوست تا روزی که خدا و رسولش را ملاقات خواهید کرد.

حلالی نیست مگر آنچه خدا و رسولش و آنان (امامان) حلال کرده باشند، و حرامی نیست مگر آنچه خدا و رسولش و آنان (امامان) بر شما حرام کرده باشند. خداوند عزوجل حلال و حرام را به من شناسانده است و آنچه پروردگارم از

کتابش و حلال و حرامش به من آموخته به او سپرده‌ام (خطبه غدیر) کرامت پیامبر (ص) باعث گردیده است که به فکر امت مسلمان خود باشد و دغدغه آینده آنها را داشته باشد به همین اساس بهترین انسانها را که تربیت شده مکتب وحی می‌باشند و از علم و دانش او بهره بردند و آن را در اختیار دارند به عنوان راهنما و سرپرستان جامعه اسلامی معرفی کند تا امتش راه سعادت و کمال را به خوبی بشناسند و پیروی کنند.

پیامبر آنچه از علم الهی در اختیار داشته همه او در اختیار جانشین خود قرارداده تا امتش از آن فیض ببرند. پیامبر (ص) آنچه از احکام الهی در اختیار داشتند برای مردم بیان کردند تا اینکه بعد از خود دچار گمراهی نشود و به علت ندانستن احکام دین بدعت گزارانی در جامعه بروز کنند و دین را از مسیر اصلی خود منحرف کنند.

اهداف بلند غدیر طولانی و تا قیامت ماندگار خواهد بود. طبق وعده پروردگار اسلام خاتم ادیان الهی بوده و می‌بایست تا آخرین روز دنیا و آغاز قیامت به عنوان تنها دین الهی مورد قبول خداوند بر گستره جهان بدرخشد. لذا در غدیر اهداف روشن و والایی برای آینده آن که تاکنون چهارده قرن از آن گذشته پیش‌بینی شد. امامت عصاره ختم نبوت برای امت بزرگ اسلام در طول زمانها به وسعت جهان در نظر گرفته شده محور غدیر بر امامت بعد از پیامبر (ص) است که با ژرف نگری و آینده بینی دقیق که در هیچ یک از ادیان الهی جهان نظیر ندارد پیش‌بینی شده است این انتخاب، انتخاب الهی با بهترین و مناسب‌ترین گزینه امامت و جانشینی نبوت و رسالت می‌باشد و این جانشینی نه فقط در علی بن ابیطالب خلاصه می‌شود، بلکه دوازده ستاره درخشان از آسمان نبوت و رسالت می‌باشد که تاقیامت درخشان و هدایت غدیریان خالص را بر عهده دارند. پیامبر در خطبه غدیر دوازده امام (ع) را یکجا به مردم معرفی نمودند و بر حضور

آنان به عنوان امام در همه اعصار تاکید کردند و امامت هرکسی دیگری را به هر دلیلی و در هر مقامی و با هر نسبتی به صراحت نفی کردند.

بهره گیری از علم امام:

تاکیدی که در غدیر برای مقام امامت بود اطمینان دادن به مردم درباره اتصال علم اهل بیت (ع) به علم الهی بود. نیازهای علمی مردم جهان امروزه به جز دریای بیکران علمی که سرچشمه آن علم خداوند باشد و هم از سوی او به عنوان علم لدنی به امامان (ع) عطا شده باشد راه دیگری نیست چرا که بشر مادی ناتوان و ظرفیت علمش معین است و خداوند با ضمانت خویش، پیامبر و دوازده امام (ع) را معدن علم خود توصیف کرده است. شکی نیست که آینده نگری یک دین و فرستنده آن، دلیل بر ژرف نگری آن خواهد بود از اینجاست که در غدیر، آینده‌ای نگران کننده به عنوان زنگ خطر در گوش مردم به صدا در آمده این مهم به گونه‌های مختلفی به مردم ارائه شد و از حد تصریح هم گذشت و این اعلام خطر در غدیر از زیباترین چراغهای هدایت اسلام بود که مومنین حقیقی را بیدار کرد، تا خود را از جهت اعتقادی و عملی، آماده مقابله با گمراهان نمایند و ناخواسته در گردو نه برنامه‌های رهبران ضلالت قرار نگیرند.

امامان معیار سنجش اعمال

الا وان راس الامر بالمعروف ان تنهوا الی قولی و تبلغو من لم یحضر و تامرو بقبوله عنی و تنهوه عن مخالفته ..... (نقوی، ۴۵۸، ۱۳۷۴) بدانید که بالاترین امر به معروف آن است که سخن مرا بفهمید و آن را به کسانی که حاضر نیستند برسانید و او را از طرف من به قبولش امر کنید و از مخالفتش نهی نمایید چرا که این دستوری از جانب خداوند عزوجل و از نزد من است و هیچ امر به معروف و نهی از منکری نمی‌شود مگر با امام معصوم.

فرمانبرداری از پیامبر (ص) و امام معصوم (ع) میزان و معیار سنجش اعمال و

رفتار خواهد بود اگر امر امام معصوم نادیده گرفته شود و بدون اجازه و اطاعت او، ولو امر به معروف ونهی از منکر هم بشود این فاقد ارزش و معیار است و در پیش خداوند بهایی ندارد. آنچه هویت یک ملت و دین را معرفی می‌کند، معارف آن است که خط فکری آن را تعیین می‌کند و در آن خط با معارف خویش انسان سازی می‌کند. آنچه شهدای کربلا را ابدی ساخت و از سایر شهدا جدا ساخت همین است. در خطبه غدیر این مسئله به خوبی روشن است که هنوز دریای معارف دین چه تفسیر قرآن و چه بیان احکام و چه اعتقادات و معارف دین بیان نشده و این همه توسط جانشینان تعیین شده‌ای که از هر جهت به خصوص از جهت علم و عصمت و اعتماد ضمانت شده بودند برای مردم راهگشایی خواهد شد. حب اهل بیت (ع) ضابطه و ترازوی سنجش اعمال است که در این باره فرمود است: پس هر یک از شما طبق آنچه در قلبش از حب و بغض نسبت به علی (ع) می‌یابد عمل کند، یعنی هر کس قبل از عمل باید ببیند چه اندازه محبت یا بغض نسبت به امیرالمومنین (ع) دارد و طبق آن عمل کند. حب اهل بیت (ع) دُرّ گرانمایه ای است که به هر کس نمی‌دهند اگر کسی آن را پذیرفت نشانه سعادت و تقوای اوست، و اگر کسی نپذیرفت نشانگر شقاوت اوست و سزاوار نیست انسانهای شقی به این گوهر ناب دست یابند از آنجا که اهل بیت (ع) عصاره خلفت‌اند، به همان اندازه که محبت و ولایت آنان نزد خداوند ارزش و اهمیت دارد بغض و عدالت با این والاترین مخلوقات خداوند نیز نزد او گناهی نابخشودنی است و بی‌ارزش‌کننده همه خوبیهاست.

غدیر و آینده

معاشر الناس، من یطع الله و رسوله و علیا و الائمه الذین ذکرتهم فقد فاز فوز اعظیما معاشر الناس، السابقون الی مباحته و موالاته و التسلیم علیه بامر المومنین اولئک هم الفائزون فی جنات النعیم (همان، ۴۷۷) ای مردم هر کس خدا و رسولش

و علی و امامانی را که ذکر کردم اطاعت کند به رستگاری بزرگ دست یافته است ای مردم کسانی که برای بیعت با او و قبول ولایت او و سلام کردن به عنوان امیرالمومنین با او سبقت بگیرند آنان رستگارانند و در باغهای نعمت خواهند بود. بنابراین پیروی و اطاعت از امامان و معصومین که توسط پیامبر(ص) معرفی شده‌اند مبنای سنجش اعمال و عملکرد افراد قرار خواهد گرفت که پیروی موجب رستگاری و نافرمانی‌اش موجب عقوبت می‌شود. بیانات پیامبر اکرم(ص) در خطبه غدیر برای بشریت راه را روشن نموده است که پیروی و اطاعت از آنها موجب رستگاری و عزت و سربلندی مسلمانان و خشنودی پیامبر و خداوند را در پی دارد با اطاعت از امامانی که به عنوان جانشینان رسول الله و از طرف خداوند منصوب گردیدند اسلام آن طوری که به پیامبر نازل شد است محقق می‌شود زیرا مردم پیروان پیشوایانی هستند که از جانب خداوند معین شده‌اند و سعادت و کمال را برای آنها خواهند. آنها هستند که معدن علم خداوند و محل نزول فرشتگان و وحی الهی می‌باشند، آنها هستند که خود هدایت یافته می‌باشند و قدرت توانایی و راهنمایی بشر را به سعادت دارند. آنها هستند که می‌توانند مفسر واقعی وحی خدا و ندی قرآن مجید باشند همراهی و دل سپردن به محبت امامان هدایت، تحقق غدیر را تضمین می‌کند.

چون با ابوبکر بیعت شد سلمان فارسی گفت: به خیر کمی رسیدید خلافت را گرفتید، ولی معدن خیر را از دست دادید. مرد سالمند را برگزیدید و خاندان پیامبر(ص) خود را را رها کردید. اگر خلافت را در خاندان پیامبر(ص) می‌گذاشتند حتی دو نفر باهم اختلاف پیدا نمی‌کردند و از میوه درخت هرچه بیشتر و گوارتر، سود می‌بردید (ابن ابی الحدید، ۱۳۷۸ق ج ۲، ۱۳۱، ۱۳۲، ج ۱، ۵۹۱). گفتار دیگر سلمان این بود که (کردید و نکردید). یعنی اگر نمی‌کردید بهتر بود و کار صحیحی نبود که انجام دادید. اگر مسلمانان با علی(ع) بیعت می‌کردند،

رحمت و برکات الهی از هر سو به آنان روی می‌آورد و سعادت و سیادت همه جانبه را بدست می‌آوردند. (بلاذری، ۱۴۰۰، ج ۱، ۵۹۱)

آینده‌نگری پیامبر (ص) در خصوص سعادت و هدایت امتش فراگیر بود و در این خصوص زحمات و رنج زیادی کشیده‌اند، لیکن آنان که نان را به نرخ روز می‌خورند و به فکر خود و مقام و منصب هستند سعادت بشر و امت اسلامی را فراموش می‌کنند.

رهبران ضلالت باغصب خلافت رسول الله (ص) مانع از اهداف بلند و والای غدیر شدند و نه اینکه به فکر آینده جهان اسلام نبودند بلکه حقوق میلیونها و میلیاردها انسان را ضایع کردند و مانع شدند که آنها از علوم و معارف، هدایت، حکومت، سیاست، معنویت و فضائل امامان هدایت و جانشینان رسول (ص) بهره‌مند شوند. تحقق اهداف رسالت نیاز به جانشینان شایسته ولایتی دارد که از جانب خداوند معرفی شوند آنها خود متوجه نیستند که مرتکب چه خطای شده‌اند. بلکه آیندگان تحلیل خواهند کردند که افرادی با چه نیت‌های مرتکب اشتباهاتی شده‌اند چگونه چنین تصمیمی را گرفتند؟ آنها که هیچ برتری و فضیلتی نداشتند، آنها از محقق شدن اهداف غدیر، توانایی و قاطعیت صاحب غدیر می‌ترسیدند. آنها از سخت‌گیری امام هدایت و جانشین رسول الله (ص) و اینکه ایشان در خصوص حق و عدالت هیچ‌گونه انعطافی نداشت و وحشت داشتند. آنها به سراغ کسی رفتند که بتوانند با آنها کنار بیایند و با همدیگر بسازند آنها انحراف را ایجاد کردند و بدعت در دین گذاشتند و صحابه خاص و باوفای رسول الله را تبعید شکنجه و به قتل رساندند. اعمال آنها و رفتارشان موجب شهادت امامان هدایت و جانشینان رسول الله (ص) گردید و این انحراف تا قیامت برگردن اصحاب سقیفه خواهد بود.

نتیجه

خداوند بر اشرف مخلوقات منت نهاده رسولی از میان خودشان برانگیخت تا آیات کتاب آسمانی را بر آنان تلاوت کند، پاکشان سازد و کتاب و حکمت به آنان بیاموزد، تا از وادی ضلالت بدر آمده جاده های نور و رستگاری را بیمایند این رسول الهی که برای به انجام رساندن مکارم اخلاقی برا نگیخته شده بود در این راه از هیچ کوششی فروگذار نکرد.

او به خوبی می دانست که باید روزی چون دیگران چهره در نقاب خاک پنهان دارد. بنابراین از همان آغاز بعثت زمانی که دعوت علنی شد و آیه اندر عشیرتک الاقربین (شعراء ۲۱۴).

نازل شد جهت جانشینی و وصی خود قدم برداشت و در اولین جلسه علی بن ابن طالب را معرفی کرد. رسول الله (ص) در دوران رسالت خود در مقاطع گوناگون با معرفی کردن بهترین بندگان خدا که آیات و سوره های در خصوص ایشان نازل شده بود و او را به عنوان شایسته ترین افراد جهت جانشینی ذکر نموده بود معرفی می کردند حادثه ای که در غدیر اتفاق افتاد، هدف بزرگ و مقدسی داشت. انتخاب امام علی (ع) به خواست و تاکید و دستور ذات مقدس پروردگار برای جانشینی پیامبر اسلام (ص) ضامن سلامت دین و اکمال آن و تمام نعمت و به دور ماندن مسلمانان از هرگونه خطا و اشتباه و انحراف در طول قرون و اعصار بوده حادثه غدیر و نتیجه آن به یک زمان خاص یا مکان خاص محدود نمی شود، مردم در روز غدیر سخنان پیامبر (ص) را شنید و پیمان بستند که به آنها عمل کنند. اما آن سفارش ها و توصیه ها به دلایلی چند محقق نشد؟ پیامبر در خطبه غدیر با آینده نگری که داشتند و هدایت و سعادت امت خود را خواهان بودند خطرات را به آنان گوشزد کردند و از راهنمایی و معین کردن راه رستگاری از هیچ نکته ای فروگذار نکردند خطبه غدیر بیانگر دغدغه ها و همچنین

تلاشهای پیامبر جهت جلوگیری از انحرافات امت خود بود که وسواسان خناس در کمین آن بودند تلاش پیامبر (ص) برای سعادت و هدایت بشریت که با امامت هدایت و اسلام ناب جاویدان محقق پذیر بود. امروز و آینده پرچم سبز غدیر در دست صاحب آن حضرت بقیه الله الاعظم عجل الله تعالی فرجه الشریف به بلندای تاریخ می درخشد.

منابع:

- ۱- قرآن مجید
- ۲- نهج البلاغه
- ۳- آیتی محمد ابراهیم، تاریخ پیامبر، تصحیح ابوالقاسم گرجی، تهران، دانشگاه تهران، ۱۳۶۶ش.
- ۴- ابن ابی الحدید، شرح نهج البلاغه دارالکتب العلمیه، مصر ۱۳۷۸ق.
- ۵- بلاذری، انساب الاشراف، تحقیق احسان، التسع رابع، بیروت، دارالنشر، شتاییز، ۱۴۰۰ق.
- ۶- بلاذری، فتوح البلدان، تحقیق رضوان محمد، بیروت، دارالکتب العلمیه، ۱۳۹۸ق.
- ۷- انصاری محمد باقر، ژرفای غدیر، دلیل ما، قم، ۱۳۹۰.
- ۸- پاک نژاد رضا، مظلومی گمشده در سقیفه، مطبوعاتی دارالعلم، قم، ۱۳۶۴ش.
- ۹- خضری سید احمد رضا، تاریخ تشیع، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، قم، ۱۳۸۵ش.
- ۱۰- سیوطی جلال الدین، الدر المثور، مکتبه آیت الله مرعشی، ۱۴۱۴ق.
- ۱۱- سلیم بن قیس، تاریخ سیاسی صدر اسلام، محمد رضا افتخارزاده، رسالت قلم، تهران، ۱۳۷۷ش.
- ۱۲- شبلنجی محمد مومن، نور الابصار فی مناقب آل بیت النبی المختار، بیروت، دارالعلمیه، ۱۴۰۵ق.
- ۱۳- صدوق محمد بن علی بابویه، تصحیح علی اکبر غفاری، منشورات جامعه مدرسین، ۱۴۰۳ق.
- ۱۴- طبرسی ابو منصور، تحقیق سید محمد خراسانی، دارالمنعمان، نجف، ۱۳۸ق.
- ۱۵- طبری، محمد بن جریر، جامع البیان فی تاویل القرآن، دارالمعرفه بیروت، ۱۴۱۲ش.

۱۶- عسگری سید مرتضی، سقیفه، موسسه علمی فرهنگی علامه عسگری، تهران، ۱۳۸۹ش.

۱۷- علی برزی ابراهیم، غدیر و ولایت، مرکز تحقیقات اسلامی سپاه، قم، ۱۳۷۹.

۱۸- کلینی محمد بن یعقوب الکافی تحقیق علی اکبر غفاری، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۸۸ق.

۱۹- مجلسی محمد باقر، بحار الانوار، دارالکتب الاسلامیه، تهران، ۱۳۱۴ق.

۲۰- مظفر محمدرضا، اسرار سقیفه، ترجمه محمد جواد حجتی کرمانی، انصاریان، قم، ۱۳۷۵.

۲۱- منتظرالقائم اصغر، تاریخ صدر اسلام، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ۱۳۷۴ش.

۲۲- منتظرالقائم اصغر، تاریخ امامت، دفتر نشر معارف، قم، ۱۳۸۸ش.

۲۳- نقوی سید محمد تقی، شرح و تفسیر خطبه غدیر، منیر، تهران، ۱۳۷۴ش.

۲۴- واقدی محمد بن عمر، المغازی، مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۶۱ش.